

TYT

TÜRKÇE DEFTERİ

Sevgili Öğrenciler,

FAZ Serisi; eğitim-öğretim hayatınızın her anında sizinle olmaya, daha etkili yöntemlerle sizleri hayata ve sınavlara hazırlamaya devam ediyor. Tecrübeli kadromuz tarafından titiz ve yoğun bir çalışmayla hazırladığımız bu **"FAZ Defter Serisi"** sizi adım adım başarıya ulaştıracak.

"Defter Serisi"nde Neler Var?

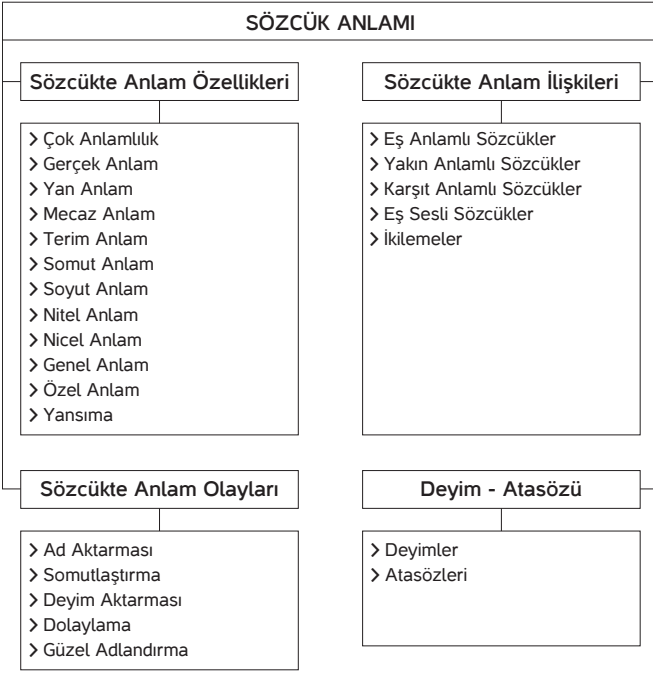
Defterimizde, tüm bilgileri bir arada vermek yerine daha etkili ve kalıcı öğrenmeniz için **"FAZ'lara"** ayırdık. Her FAZ'da önce konuyu öğrenecek, sonra örneklerle öğrenmenizi pekiştirecek, en sonda da neleri öğrenip öğrenmediğinizi kontrol etmek için hazırladığımız testlerle kendinizi sınavacaksınız. Sayfalarda sizin için bıraktığımız boş yerlere konuyla ilgili kısa notlar yazabilirsiniz. Kitapta yer alan örnek ve soruların çözümlerine de sizin için hazırladığımız dijital ortamlardan her an ulaşabilirsiniz.

Geleceğinizi inşa ettiğiniz bu yolda, size bir nebze olsun katkıda bulunabilmenin verdiği mutlulukla hayat boyu başarılar dileriz.

İçindekiler

FAZ - 01 Sözcükte Anlam Özellikleri	4 – 11
FAZ - 02 Sözcükte Anlam İlişkileri	12 – 17
FAZ - 03 Sözcükte Anlam Olayları	18 – 25
FAZ - 04 Sözcük Anlamı - Söz Yorumu	26 – 31
FAZ - 05 Cümlede Kavramlar - I	32 – 39
FAZ - 06 Cümlede Kavramlar - II	40 – 47
FAZ - 07 Cümle Yorumu	48 – 55
FAZ - 08 Anlatım Yöntemleri	56 – 65
FAZ - 09 Düşünceyi Geliştirme Yöntemleri	66 – 73
FAZ - 10 Paragrafta Yapı	74 – 81
FAZ - 11 Paragraf Yorumu	82 – 87
FAZ - 12 Paragrafta Yardımcı Düşünceler	88 – 93
FAZ - 13 Ekler	94 – 103
FAZ - 14 Sözcük Yapısı	104 – 111

FAZ - 15	İsim (Ad) - Zamir (Adıl)	112 – 121
FAZ - 16	Sıfat (Ön Ad)	122 – 129
FAZ - 17	Zarf (Belirteç) - Edat (İlgeç) - Bağlaç - Ünlem	130 – 139
FAZ - 18	Söz Öbekleri (Sözcük Grupları)	140 – 147
FAZ - 19	Fiil Çekimi - Ek Fiil	148 – 155
FAZ - 20	Fiilde Yapı - Fiilimsi (Eylemsi)	156 – 163
FAZ - 21	Eylem Çatısı	164 – 171
FAZ - 22	Cümlelerin Öğeleri	172 – 179
FAZ - 23	Cümle Çeşitleri	180 – 187
FAZ - 24	Anlama Dayalı Anlatım Bozuklukları	188 – 195
FAZ - 25	Dil Bilgisine Dayalı Anlatım Bozuklukları	196 – 203
FAZ - 26	Ses Bilgisi	204 – 211
FAZ - 27	Yazım (İmla) Kuralları	212 – 221
FAZ - 28	Noktalama İşaretleri	222 – 231

Sözcük Anlamı

Sözcük

- Kendi başına anlamı olan ses veya ses birliğine **sözcük** denir. Sözcükler, dilin anlamlı en küçük birimleridir.
- Dilimizde birçok sözcük, kullanıldığı cümleye göre farklı anlam özellikleri kazanmaktadır.

Sözcükte Anlam Özellikleri

1. Çok Anlamlılık

- Bir varlık ya da bir kavramı karşılayan bir sözcük, zaman içerisinde anlam genişlemesi yoluyla birden fazla anlamı karşılayacak hâle gelebilir.
- Sözcüklerin, kullanıldıkları durumlara göre, birden fazla anlamı karşılamasına "**çok anlamlılık**" denir.
- "Kırmak" sözcüğünü farklı cümlelerde inceleyecek olursak Bir anlık dikkatsizliğiyle elindeki tepsisi devrilmiş, bütün bardaklar **kırmıştı**.
cümlesinde "sert bir zeminde parçalanmak" anlamında,
Bu yıl da soğuk, hayvanları **kırdı**.
cümlesinde "ölmek, yok olmak" anlamında,
Firma yetkilileri, verdikleri fiyatı son anda **kırdı**.
cümlesinde "fiyatı indirmek, azaltmak" anlamında,
Sizin hatırınızı **kırmıyor** ve oraya gelmeyi kabul ediyorum.
cümlesinde "gücendirmek, incitmek" anlamında kullanılmıştır.

2. Gerçek Anlam (Temel)

- Bir sözcüğün aklımıza ilk gelen, herkes tarafından bilinen, sözlükteki ilk anlamına **gerçek (temel) anlam** denir. Buna **sözlük anlamı** da denir. Gerçek anlam, sözcüğün tek başınayken sahip olduğu anlamdır.

Suyun içinde çırpınıp duran orta yaşlardaki adamın yardımına, küçük bir sandaldan denize **dalan** genç bir çocuk yetişti.

Bu cümlede kullanılan "dalın" sözcüğü, "suyun içine bütün vücuduyla girmek" anlamında (gerçek anlamda) kullanılmıştır.

Makineyi çalıştırmak için düğmeye hafifçe **dokunmuştu**.

Bu cümlede kullanılan "dokunmak" sözcüğü de "el sürmek, temas etmek" anlamında kullanılmıştır. Yine bu sözcük de temel anlamlı yani gerçek anlamlıdır.

Bugün hava dünden **soğuk**.

Bu cümlede "soğuk" sözcüğü "ısısı düşük" anlamındadır. Dolayısıyla sözcük gerçek anlamlıdır.

- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili olarak verilen sözcükler gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

Yaşlı adamın **eli**, yumuk yumuk titrer dururdu.

Elindeki kitabı bırakmış, seslerin geldiği tarafa **bakmıştı**.

Okumak, en büyük **hobisiydi**.

Müdürün **kapısının** önüne onlarca meraklı yine yığılmıştı.

Ben ona **nezaketi** bir türlü öğretemedim.

Örnek

(1999 - ÖSS)

01

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır?

- İlk damlalardan sonra yağmur birden **coştı**.
- Bu söze, gençlerden biri **ince** bir karşılık verdi.
- Serindi ama **tatlı** bir ilk yaz akşamıydı.
- Havalar ısınınca ağaçların tomurcukları **patladı**.
- Gölün kıyılarını yapraksız, **bodur** ağaçlar kuşatmıştı.

Çözüm:

3. Yan Anlam (Yakıştırmaca)

- Sözcüğün temel anlamıyla biçim veya anlam bakımından ilişkili olan ve sözcüğe sonradan eklenen anlamdır.
Dağın **eteği** yemyeşil görünüyordu.
cümlesindeki “etek” sözcüğünde yakıştırmaca yapılmıştır.
- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler yan anlamlarıyla kullanılmıştır.
İki **kalem** mal aldık geçen hafta.
Defterin son **yaprağı** yırtıldı.
İskelenin **burnu** bu hafta onarılmalı.
Kapının **kolu** gıcırtyla döndü.
İki dost, havuzun **başında** oturmuş ve çay içiyordu.
Dolabın **gözünden** evrakları çıkardı.
Yemeğe iki **diş** sarımsak daha attı.
Pencereyi açınca masanın üstündeki kağıtlar **uçtu**.

4. Mecaz Anlam (Değişmece)

- Bir sözcüğün sahip olduğu gerçek anlamdan tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlama **mecaz anlam** denir.

Yemek hazır, kitaba çok **dalmışsınız**, buyurunuz.

Gerçek anlam konusunda başka bir cümle içerisinde kullanımı-
nı verdiğimiz “dalmak” sözcüğünün farklı kullanımını göstere-
rek konunun daha iyi anlaşılacağını düşünüyoruz. Bu cümleyi
incelediğimizde, “başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka
bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırma”
anlamında kullanıldığını görmekteyiz. Oysa “dalmak” sözcü-
ğünün akla ilk gelen anlamı, “suyun içine bütün vücuduyla gir-
mek” şeklindedir. “Dalmak” sözcüğü asıl anlamından uzaklaş-
tığı için yukarıdaki cümlede mecaz anlamıyla kullanılmıştır.

Bu sessiz sedasız, karıncaya bile **dokunmayan** çocuk, koca-
man adamın şuracıta pestilini çıkaracaktı.

Bu cümlede de “dokunmak” sözcüğü gerçek anlamı olan “te-
mas etmek, el sürmek, değmek” anlamında değil, “tedirgin et-
mek, sataşmak” anlamında kullanılmıştır. “Dokunmak” sözcü-
ğünün bu cümledeki kullanımı da mecaz anlamındadır.

- Aşağıdaki cümlelerde altı çizili olarak verdiğimiz sözcükler de mecaz anlamlarıyla kullanılmıştır.
Yazar, bu yapıtında da **kuru** bir anlatımı tercih etmiştir.
Halbuki bu çocuğun yaptıklarının hiçbirini müzik **dilinde** yoktu.
Bu **boş** konuşmaları bırakın artık.
Besbelli **geniş**, olabildiğince umursamamış görünmek istiyor-
du.
Dolmuştan inince tiz ve **ince** bir sesle irkilmiş.

Örnek

(1999 - ÖSS)

02

- Onun bu **pişkinliğine** bir anlam veremedik.
- Çoğunluk** sağlanamadığı için toplantı ertelendi.
- Cesaretinin **kırılmasına** sen sebep oldun.
- Çevre **temizliğine** önem vermek gerekir.

Yukarıdaki cümlelerin hangilerinde altı çizili sözcükler gerçek anlamı dışında (mecaz anlamıyla) kullanılmıştır?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) II. ve III.
D) II. ve IV. E) III. ve IV.

Çözüm:

5. Terim Anlam

- Sanat, spor, bilim gibi çeşitli alanlarda belli bir kavramı ifade eden sözcüklere **terim** denir.

Edebiyat: gazel, aruz, redif, terza-rima...

Tiyatro: perde, dekor, sahne, suflör...

Müzik: nota, durak, tenor, bas...

Futbol: ofsayt, faul, penaltı, santra...

Coğrafya: meridyen, ekvator, dönence, fay...

Annemin dişi yine **apse** yapmıştı.

Bu cümlede altı çizili olarak belirtilen “apse” sözcüğü, “tıp” te-
rimidir.

O yıllarda Bizans **kalesini** düşürmek hayli zordu.

Beşiktaş, bu maçı da tek **kale** oynayarak rakiplerine aman ver-
medi.

Bu cümlelerde geçen “kale” sözcüklerini inceleyecek olursak
I. cümlede, “düşmanlara karşı, güvenliği sağlamak için yapılan
kalın duvarlı yapı” anlamında kullanılmıştır. Bu cümledeki kul-
lanım “gerçek anlamı”dır. Oysa II. cümlede, bir futbol terimi
olarak kullanılmıştır, “topun sokulmasına çalışılan yer” anla-
mındadır.

6. Somut Anlam

- Duyu organlarımızın en az biriyle algıladığımız varlıkları karşılayan sözcüklerdir.
Havaların **soğuk** geçmesi çiftçiye endişelendiriyor.
Bu **ses** bana bir yerlerden tanıdık geliyor.

7. Soyut Anlam

- Duyu organlarımızın hiçbirisiyle algılayamadığımız kavramları karşılayan sözcüklerdir.
Bana **sevgi** dolu gözlerle baktı.
Korku, gözlerinden okunuyordu âdeta.
Bu olumlu davranış **insanlığın** ölmediğini gösteriyor.

Dikkat

- Somut anlamlı bir sözcük, soyut bir kavramı karşılayacak şekilde kullanılabilir.
Yüreğime bir **ateş** düştü.

8. Nitel Anlam

- Varlıkların veya kavramların ölçülemeyen, sayılamayan özelliklerini karşılayan sözcüklerin anlamlarıdır.
Siyah takım elbise çok yakışmış sana.
Sancılı bir beklemeden sonra nihayet istediğimizi aldık.

9. Nicel Anlam

- Varlıkların veya kavramların ölçülebilen, sayılabilen özelliklerini karşılayan sözcüklerin anlamlarıdır.
Büyük bir ev almayı hayal ediyordum.
Bu **kısa** fidanları kenara koyun.

Dikkat

- Nicel anlamlı sözcükler mecazlaşır ise nitel anlam özelliği kazanır.
Sıcak bir sohbete dalmıştık.

10. Genel (Geniş) Anlam

- Aralarında anlam ilişkisi bulunan kavram veya varlıkların hepsini ya da büyük bir kısmını karşılayan sözcüklerin anlamlarıdır.
Çiçeklerden en çok **karanfili** severim.
(Çiçek, karanfile göre daha genel anlamlıdır.)

Dikkat

- Bir sözcük bazen türünün tümünü kapsayacak biçimde kullanılabilir. Bu durumda sözcük genel anlam ifade eder.
Kitap, insanın can yoldaşdır. (Kitap genel)
İnsan, dünyadaki en değerli varlıktır. (İnsan genel)

11. Özel (Dar) Anlam

- Varlıkları ya da kavramları sınırlayan veya onların bir kısmını gösteren sözcüklerin anlamlarıdır.
Caddede duran **araba** arızalıydı.
(Sadece arızalanan araba kastediliyor.)
Bu **kapı** yıllardır kırılmadı.
(Sadece işaret edilen kapı kastediliyor.)

12. Yansıma Sözcükler

- Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle ortaya çıkan sözcüklerdir.
Yan odadan bir **horultu** geliyordu.
Köpeğin **havlama**sıyla hepimiz korktuk.

Dikkat

- ⊙ Sözcükler ses taklidi yoluyla oluşmadığında yansıma sözcük olmaz.

Parktaki kuşlar cıvı cıvı **ötüşüyordu**.

Adam durmadan **bağırıyordu**.

Eşekler **anırıyor** sabahın köründe.

Örnek

03

“Büyük” sözcüğü aşağıdakilerden hangisinde nitel anlamlıdır?

- A) O, edebiyatımızın en büyük yazarları arasındadır.
B) Kolilerden büyük olanları depoya kaldırdılar.
C) Böyle büyük bir evi ilk kez görüyordum.
D) Büyük elmayı kardeşime verdim.
E) Bu büyük koltuğu odaya, nasıl sığdıracağız?

Çözüm:

Örnek

04

- I. Bilimin kadim kollarındandır matematik.
II. Deneme en sevdiğim edebiyat türüdür.
III. Yemekler arasında yeşil fasulyeye bayılırım.
IV. Sanat dallarından müzik ve sinemayla uğraştı.
V. Toplu taşıma araçlarından metroyu kullanıyor.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde özelden genelleme sıralama yapılmıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Çözüm:

1. Akdeniz'in maviliklerine gölümseyen Antalya'dan,
I II
Anadolu'nun kültürel zenginliklerini sergileyen Isparta'ya
III
uzanan St. Paul yolu, Türkiye'nin uzun yürüyüş rotalarından
IV V
ikincisidir.

Bu cümledeki numaralanmış sözcüklerin hangisi mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı sözcük yok tur?

- A) Şiirde sarmal uyak düzeni kullanılmış.
B) Güneş tutulması bu yıl ülkemizden de izlenecek
C) Ayakkabının burnu iyice eskimiş.
D) Oyunun ikinci perdesi çok eğlenceliydi.
E) Sınavda denklem sorularını çözmekte zorlandım.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde temel anlamı somut olan bir sözcük soyut anlamda kullanılmıştır?

- A) Annemle aramızda kuvvetli bir bağ var.
B) Evleri kutu gibi küçücük bir evdi.
C) Bu evde hiç gazete yok mu?
D) Babamın çalıştığı okul burası.
E) Gece gündüz demeden sınava hazırlanıyor.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük somut anlamda kullanılmıştır?

- A) Zamanla nasıl değişiyor insan
B) Hangi resmime baksam ben değilim
C) Nerde o günler, o şevk, o heyecan
D) Ben de endişe içindeydim, dedi.
E) Yalandır kaygısız olduğum yalan

5. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangilerinin sıralanmasında özelden genele gidilmemiştir?

- A) Tarhanadan başka çorba var mı burada?
B) En sevdiğim mevsimdir sonbahar.
C) Karanfil, burada en çok satılan çiçektir.
D) Ayran bir çok yiyecek tüketilebilen, sevilen bir içecektir.
E) Kemanı çalmayı tercih etti, çalgı aletleri içinde.

6. "Dayanmak" sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde "sabretmek, katlanmak" anlamında kullanılmıştır?

- A) Bu kalabalık eve yiyecek içecek dayanmıyor.
B) Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür.
C) Bunca sıkıntıya nasıl dayandın?
D) Sana da bir ekmek dayanmıyor.
E) Söylediklerin hiçbir gerçeğe dayanmıyor.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kesmek" sözcüğü temel anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Kesin artık gürültüyü diye bağırdı.
B) Bulvarı kesen küçük bir evde oturuyorum.
C) Bizden rahatsız oldular, derslerini kesip çıktılar.
D) Kestiği kâğıtların artıkları hâla duruyor.
E) Bizi görünce kitap okumayı kesti.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcükler anlamca birbirine en yakındır?

- A) Duygulu, samimi konuşmasıyla bütün salonu etkiledi.
B) Babam çok hassas bir o kadar da alçak gönüllü bir insandır.
C) Önce yemekleri hazırladılar, sonra sofraya oturdular.
D) Bütün umutların bitip çarelerin tükendiği yerde bize ışık olurdu.
E) Yorucu, hareketli bir günün arkasından uykuya daldık.

9. Hangi cümledeki altı çizili sözcük nicel anlamlıdır?

- A) Dedemden bize bu bahçeli iki katlı ev düştü.
- B) Annem aklıma düşünce hep gözlerim dolar.
- C) Polisiye romanları kimse tutmuyor.
- D) Soğuk şakalardan hoşlanmazdı.
- E) Uludağ'a yılın ilk karı dün yağmış.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansıma sözcüğe yer verilmemiştir?

- A) Evin bahçe kapısı bütün gece gıcırdadı.
- B) Bu gürültüde nasıl ders çalışıyorsun, şaşıyorum.
- C) Programda yumuşak sesiyle dinleyenleri büyüledi.
- D) Antene dokununca radyonun cızırtısı kesildi.
- E) Sonunda tavandan gelen tıkırtının sebebini bulduk.

11. Her yazarın, yazmanın anlamını sorgulamaktan öte düpedüz
boşluğa düştüğü, değmez dediği zamanlar olur.

Bu cümledeki altı çizili sözcüklerden hangisi gerçek anlamının dışında kullanılmıştır?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

12. (I) Newton mekaniği, iki yüzyıl boyunca fizik bilimine temel teşkil etmiştir. (II) Newton mekaniği, madde ile hareket arasındaki ilişkiyi detaylı olarak gözler önüne sermiştir. (III) Ne var ki çağımızda, maddenin niteliğini ve hareketini açıklamak için bu prensipler bütünü, tek başına yeterli olmamaktadır. (IV) Bugün, kuantum mekaniği göz önüne alınmadan fizik biliminin ilerlemesi söz konusu değildir. (V) Bu bakımdan Newton mekaniğinin boşluklarının kuantum mekaniğinin getirdiği verilerle doldurulması ideal gözükmemektedir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcük, gerçek anlamı değildir?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

13. Şairler genellikle şiiir yazarken üslubun canlı ve farklı
I II III IV V
olmasına dikkat ederler.

Bu cümlede numaralanmış sözcüklerden hangisinde mecazlı söyleyiş vardır?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

14. “Okumak” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde “Gazetede ki yazıları dikkatle okur, üstelik defterine yer yer not alır.” cümlesindeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Liseyi memleketi Kayseri’de okuduktan sonra İstanbul’a gelmiş.
- B) Bir mecliste okumuş insanın farkı, konuşmasıyla ya da davranışlarıyla hemen fark edilir.
- C) Kitap okurken çay içmeyi çok sevdiğini söylerdi.
- D) Kötü bir şey yaptığını, bakışlarından okumuştum.
- E) Üniversitede okumayı çok istediğinden sınavlara sıkı hazırlanıyordu.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansımadan türemiş bir sözcük vardır?

- A) O öğrencinin çalışkan olduğu her hâlden belliydi.
- B) Dün akşam, sokaktan ilginç sesler geliyordu.
- C) Olur olmaz bağırımlarıyla herkesi şaşırtmıştı.
- D) Suat, evin balkonundan çevreyi izlerdi.
- E) Derenin şırıltısı evimizin salonundan bile duyulurdu.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcük yan anlamlıdır?

- A) Masanın üzerinde renk renk çiçekler vardı.
- B) Kırtasiyeden çeşit çeşit kalem aldı.
- C) Kapının dili bozulduğundan bir usta çağırdık.
- D) Arabanın dört lastiğini de yeniledik.
- E) Ne zaman bir türkü dinlesem aklıma yurdum gelir.

3. “Çıkmak” sözcüğü, aşağıdakilerden hangisinde “meydana gelmek” anlamındadır?

- A) Onun doğada yaptığı gözlemlerden birçok bilimsel sonuç çıktı.
- B) Tanzimat Dönemi’ndeki tartışma, kafiye nedeniyle çıkmıştır.
- C) Sonunda o da ekipten çıktı, kadro daha da daraldı.
- D) Bu sebze meyve halinden günde yüzlerce kamyon çıkıyor.
- E) Yayınevinden çıktık ve eve doğru yürüdük.

4. I. Dışarıda büyük bir kalabalık, maçı büyük ekranda seyreliyor.
II. Takımımız dünkü maçta rakibini sahadan sildi.
III. Maçtaki ilk golü ben attım.
IV. Maça günde çift idman yaparak hazırlandık.
V. Bu maçtaki galibiyetimiz, taraftarımızı çok mutlu etti.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde mecazlı söyleyiş söz konusudur?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5. Bir sözcüğün gerçek anlamının tamamen dışında kullanılmasına “mecaz anlam” denir.

Buna göre, aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamlı bir sözcük vardır?

- A) Yazın sanatında kırk yıldır eser veriyordu.
- B) Eleştiri yazılarımda kültür ve sanat konularına yer veririm.
- C) O, birçok sanat ödülünü kazandı.
- D) Bu kitaplar, düşünce dünyamızı aydınlatıyor.
- E) Başta şiir ve roman olmak üzere edebiyatın birçok türünde yazdı.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı sözcük vardır?

- A) O dönemin şiirinde aliterasyonlar da vardır.
- B) Okumak benim için büyük bir zevktir.
- C) Bunu yıllar önce bu salonda izledim.
- D) Onun yemeklerinin tadına doyum olmaz.
- E) Bu şehre en son 1976’da gelmişti.

7. Beş duyu ile algılanmayan, varlıkları zihinde tasarlanan sözcükler soyuttur.

Buna göre, aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcük soyut anlamlıdır?

- A) O, hiçbir işinde adaletten ayrılmazdı.
- B) Sakin bir öğle sonu sahildeyiz.
- C) Defterin bazı yaprakları katlanmıştı.
- D) Bu mikrobun etkisini kıracak bir tedavidir.
- E) Bugün yel epey soğuk esiyor.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcük somut anlamlı değildir?

- A) Soğuk savaş, Sovyetler Birliği ile Batılı devletler arasında 1945'ten 1990'a kadar süren siyasi ve askeri gerginliktir.
- B) Marshall Planı, Kore Savaşı çıktığı ve ABD'nin maddi yükü arttığı için sona ermiştir.
- C) Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi Demokrat Parti Dönemi'nde açılmıştır.
- D) Roosevelt, Churchill ve Stalin savaş sonrası barış düzeninin korunması için bir uluslararası teşkilat kurulması fikrine sahipti.
- E) Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla II. Dünya Savaşı başlamıştır.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansıma sözcük yoktur?

- A) İhtiyar çınar çatlayarak ikiye ayrıldı.
- B) Ocakta patlayan mısırlardan hoş bir koku yükseliyor.
- C) Bahçedeki kedi tatlı tatlı miyavlıyor.
- D) Bir saattir kısık sesle konuşuyorlardı.
- E) Masayı salona taşıırken masadan tak diye bir ses geldi.

10. 2015 yılında yitirdiğimiz Yaşar Kemal, Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday olan ilk edebiyatçımızdır. 71 yıllık yazın hayatına birçok roman, deneme ve röportaj sığdırmıştır. Ünlü edebiyatçı 38 ödül kazanmıştır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Terim anlamlı sözcük
- B) Yansıma sözcük
- C) Gerçek anlamlı sözcük
- D) Nicel anlamlı sözcük
- E) Somut sözcük

11. Güneş tarlaları, güneş ışığından enerji üretmek için belli bir düzene göre yerleştirilmiş kollektörlerle donatılmış alanlardır. Türkiye'nin en büyük güneş enerji santrali, 2013'te Denizli'de hizmete girmiştir.

Bu parçada geçen aşağıdaki sözcüklerden hangisi terimdir?

- A) Kollektör
- B) Düzen
- C) Tarla
- D) Belli
- E) En

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük nicelik bildirmektedir?

- A) Yörenin birbirinden leziz yemeklerinden tattık.
- B) Bu çetin yolculuk dört gün sürdü.
- C) Acemi terzi, yıllar sonra ustalaşmıştır.
- D) Ressamın bu etkileyici tablosu göz kamaştırıyordu.
- E) Bu, şehirdeki en büyük inşaat şantiyesiydi.

13. Bu ince davranışıyla hepimizin gönlünü kazandı.

Bu cümledeki altı çizili sözcükle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Nicelik bildirmektedir.
- B) Mecaz anlamlıdır.
- C) Yansımadır.
- D) Yan anlamlıdır.
- E) Terim anlamlıdır.

14. (I) Seyahat bir kültür faaliyetidir. (II) Hele ki gezdiğiniz ülkelerin tarihi, sanatı, mimari yapıları ile ilgileniyorsanız... (III) Bir kitaptan okuyarak öğrendiklerinizi seyahat gözlemlerinizi birleştirdiğinizde keskin bir bakış açısına sahip olursunuz. (IV) Yeni ülke ve insanlarla tanışmak, sizi değiştirir. (V) İyi bir deneyim kazanmış olursunuz.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde mecaz anlamlı sözcük vardır?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

Sözcükte Anlam İlişkileri

1. Eş Anlamlı Sözcükler

- Yazılışları farklı olduğu hâlde, anlamları aynı olan sözcüklerdir. Kalenin etrafı âdeta **abluka** altına alınmıştı. (kuşatma)
Ünlü futbolcunun sağ ayak **adalesinde** bir ödem tespit edilmişti. (kas)
Okulun son günlerinde, bir **curcunadır**, gidiyor. (şamata)
Bu hayatta **sağlık** kadar büyük nimet yoktur. (sıhhat)
Maç, 21.15'te başlıyor. (karşılaşma)

Dikkat

- Eş anlamlı sözcükler birbirinin yerine kullanılabilir ama bir arada kullanılamaz. Bu, cümlenin duruluk ilkesine aykırıdır. Gerek-siz sözcük kullanılmış olur.
Ben Türk **milletini** ve **ulusunu** severim

Eş anlamlı (anlamdaş) sözcükler ile ilgili kelime düzeyinde örnekler verelim:

aheste	>	yavaş	kanıt	>	delil
ahali	>	topluluk	karşıt	>	zıt
alın yazısı	>	yazgı	kınama	>	ayıplama
amade	>	hazır	malul	>	sakat
asgari	>	en az	memba	>	kaynak
asude	>	sessiz	merhale	>	aşama
büyük	>	efsun	muallim	>	öğretmen
cihan	>	dünya	arzu	>	istek
çetin	>	zor	simge	>	sembol
debdebe	>	görkem	soylu	>	asil
esef	>	üzüntü	sual	>	soru
gına	>	usanç	şüphe	>	kuşku
havadis	>	haber	takdim	>	sunma
hibe	>	bağış	takdir	>	beğenme
ihtar	>	uyarı	talebe	>	öğrenci
iltimas	>	kayıрма	tanı	>	teşhis
kaide	>	kural	tesir	>	etki
abide	>	anıt	vasıta	>	araç
acemi	>	toy	yapıt	>	eser
akıl	>	us	yüzyıl	>	asır
acele	>	tez	zahir	>	açık

2. Yakın Anlamlı Sözcükler

- Bazı sözcükler, aynı anlamı karşılamadığı hâlde cümlelerde benzer anlama gelebilir.
Bütün gün onu izledim.
Takımının bütün maçlarını takip eder.
Bu cümlelerde geçen altı çizili sözcükler anlamca birbirine ya-kındır.
Öğretmen, sert bir dille, öğrencinin bu yaptıklarını değerlendi-receğini söyledi.
Sanatçı, bu yapıtında bambaşka bir konuyu ele almıştı.
Bu cümlelerde geçen altı çizili sözler de anlamca birbirine ya-kındır.

3. Karşıt Anlamlı Sözcükler

- Ağlarım** hatıra geldikçe **gölüştüklerimiz**.
Bu denizde neresi **sığ** neresi **derin** bilinmez, dikkatli olmalıyız.
Yukarıdaki cümlelerde verilen altı çizili sözcükler, anlamca bir-birlerine karşıt olan sözcüklerdir.

Dikkat

- Her sözcüğün karşıt anlamlısı yoktur.
ağaç, tahta, bulut, deniz, yıldız...
- Bir sözcüğün olumsuz, o sözcüğün karşıt anlamlısı değildir.

Sözcük	Karşıtı	Olumsuz
barış-	savaş-	barışma-
git-	gel-	gitme-
yararlı	zararlı	yararsız

Örnek

01

“Kara günler nihayet geride kaldı.” cümlesindeki “kara” sözcüğü-nün karşıt anlamlısı aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Beyaz bir bulut gökte dolanıyordu.
- B) Ressam bu tabloda siyah renge ağırlık vermiş.
- C) Misafirler birazdan yola çıkar.
- D) Bize iyi bir haber vermenizi bekliyoruz.
- E) Ak gömlek ona pek yakışmış.

Çözüm:

Karşıt (zıt) anlamlı sözcükler ile ilgili kelime düzeyinde örnekler verelim:

acemi	>	usta
aç	>	tok
ak	>	kara
alçak	>	yüksek
alt	>	üst
artı	>	eksi
çalışkan	>	tembel
çirkin	>	güzel
doğal	>	yapay
dost	>	düşman
düş	>	gerçek
eksik	>	fazla
eski	>	yeni
evvel	>	sonra
fakir	>	zengin
ayda	>	zarar
giriş	>	çıkış
zor	>	kolay
gündüz	>	gece
helal	>	haram

aykırı	>	uygun
az	>	çok
barış	>	savaş
ilk	>	son
binmek	>	inmek
büyük	>	küçük
ıslak	>	kuru
iyi	>	kötü
kapalı	>	açık
kısa	>	uzun
kirli	>	temiz
ölü	>	diri
pahalı	>	ucuz
uzak	>	yakın
var	>	yok
yanlış	>	doğru
yaş	>	kuru
yaşlı	>	genç
yukarı	>	aşağı
zor	>	kolay

4. Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

- Yazılışları aynı olduğu hâlde anlamları farklı olan sözcüklerdir. Eş sesli (sesteş) sözcüklerin anlam ve görev açısından birbiriyle ilgisi yoktur.

Karşımda kar beyazı bir **at**.

Elindeki mendili bana **at**.

Yukarıdaki cümlelerde renkli sözcüklerden birincisi, “binek hayvanı”nı, ikincisi “atmak” eylemini anlamsal olarak yüklenmiştir. Her ikisinin de yazımı aynı olduğu hâlde, anlamları farklıdır. Bu tür sözcüklere sesteş sözcükler denmektedir.

Teyzemlerin evi bize çok **yakındı**.

Öğretmenimiz, derslerimize olan ilgisizlikten ailelerimize **yakındı**.

Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcükleri incelediğimizde, birinci cümlede “yakın” sözcüğünün “mesafe olarak uzak olmayan” anlamında; ikinci cümlede ise “şikâyet etmek” anlamında kullanıldığı görülmektedir. Yazılışları aynı ancak anlamları farklı olduğu için bu sözcükler sesteştir.

Sesteş sözcüklere, kelime düzeyinde örnekler verelim:

Ben	>	Birinci kişi zamiri	Çay	>	Küçük akarsu
Ben	>	Vücuttaki leke	Çay	>	İçecek
Gül	>	Çiçek türü	Kaz	>	Kümes hayvanı
Gül-	>	Gülmek eylemi	Kaz-	>	Kazmak eylemi
Zar	>	Oyun aracı	Bez	>	Kumaş
Zar	>	Organda ince doku	Bez-	>	Bezmek, usanmak

Dikkat

- Yan anlam veya mecaz anlam ilişkisi ile eş seslilik karıştırılmamalıdır. Yan veya mecaz anlam kazanmış, aralarında anlam ilgisi olan sözcükler arasında eş seslilik ilişkisi yoktur.

Kapının kolu güçlükle çevrilebiliyordu.
yan anlam

Dünkü voleybol maçında Ayşe'nin kolu burkulmuştu.
temel anlam

Yukarıdaki cümlelerde geçen “kol” sözcükleri arasında sesteşlik ilişkisi yoktur.

Dikkat

- Yazılışları aynıymış gibi görünen ancak düzeltme işareti (^) kullanılan sözcüklerde sesteşlik özelliği yoktur.

adem	>	yokluk	hala	>	babanın kız kardeşi
âdem	>	insan	hâlâ	>	henüz
kar	>	yağış	alem	>	bayrak
kâr	>	kazanç	âlem	>	evren

Dikkat

- Sesteş sözcükler ile kökteş sözcüklerin de birbiriyle karıştırılmaması gerekmektedir. Sesteş sözcüklerin yazılışları aynı ancak anlamsal olarak hiçbir yakınlıkları yoktur. Kökteş sözcüklerde ise anlamsal bağ mevcuttur.

Aslında kökteş sözcükler aynı kökten ortaya çıkmış sözcüklerdir. Oysa sesteş sözcüklerin kökleri birbirinden tamamen farklıdır.

Kökteş sözcükler: boya/boya-, siva/siva-

savaş/savaş-, yarış/yarış-

5. İkilemeler

- Anlamı güçlendirmek için kullanılan ve iki sözcükten oluşan ifadelerdir.
sık sık, aşağı yukarı, ses seda, şırıl şırıl, ecis bücüş, çoluk çocuk evden eve, para mara...

- İkilemeler çeşitli şekillerde oluşabilir;
 - Eş anlamlı sözcüklerle: ses seda
 - Yakın anlamlı sözcüklerle: yalan yanlış
 - Zıt anlamlı sözcüklerle: ileri geri
 - Aynı sözcüğün tekrarıyla: yavaş yavaş
 - Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerle: yırtık pırtık
 - İkisi de anlamsız sözcüklerle: ecüş bücüş
 - “m” eklemeli olarak: ekmek mekmek
 - Yansıma sözcüklerle: şırıl şırıl
 - Hâl eki alan sözcüklerle: baş başa

Dikkat

- İkilemeler kalıplaşmış sözler olduğu için ikilemeyi oluşturan sözcükler değiştirilemez ve bu sözcüklerin arasına noktalama işareti girmez.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcüğün anlamdaşı yoktur?

- A) Bu yörenin meşhur bir pekmezi vardır.
- B) Gitar ve bağlama başta olmak üzere birçok enstrümanı kullanabiliyor.
- C) Bu ozanımızın dizelerini okumak büyük keyif.
- D) Dilimizde köke ek getirilerek yeni kelime oluşturulabilir.
- E) Yazın sanatında ustalaşmanın yolu çokça yazmaktan geçer.

2. (I) Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında değişik şiir yönelimleri söz konusudur. (II) Genel olarak sade bir dil kullanılmakla birlikte biçim ve içerik yönünden farklı şiir anlayışları ortaya çıkmıştır. (III) Söz gelimi öz şiir anlayışında bireysel izlekler ağır basmıştır. (IV) Toplumcu şiirin ise toplumcu yanı öne çıkmıştır. (V) Millî Edebiyat, zevk ve anlayışını yansıtan şairler ise millî duyarlılıkları dile getirmişlerdir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde “tema” sözcüğünün eş anlamlısı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

3. “Osman Efendi büyük bir binanın önünden geçiyor.” cümlesindeki “büyük” sözcüğünün anlamca karşıtı aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Babam, küçük işlerle uğraşmayın, derdi.
- B) Kardeşimin kendince küçük hedefleri vardı.
- C) Hiçbir zaman küçük hesap derdinde olmayın, diye öğüt verdi.
- D) Küçük umutları olan bir dostumuzdu.
- E) Penceresinde küçük saksılar diziliydi.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eş sesli (sesteş) sözcük kullanılmıştır?

- A) Herkese birden şu trene binin, denmez ki.
- B) Bu işin sonu nereye gider, bilinmez.
- C) Bize, gelin, denince biz de arabadan çıktık.
- D) Akşama kadar mutlaka köye gitmemiz istenmişti.
- E) Akşama doğru rüzgâr epey hızlanmıştı.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme, “kuruluşu” yönüyle ötekilerden farklıdır?

- A) Tören alanında yaşlı genç herkes toplanmıştı.
- B) Her çocuk az çok büyük adam olma hayali taşıyor.
- C) Toplantıdaki ileri geri konuşmasıyla bizi şaşırtmıştı.
- D) Könya'ya varmamıza aşağı yukarı iki saat kalmıştı.
- E) Bir sürü sorgu sualden sonra bizi içeriye aldılar.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme kullanılmıştır?

- A) Sabahtan beri bir o yana, bir bu yana dönüyor.
- B) Ne tiyatroya ne de sinemaya ilgi duyuyor.
- C) Hem, yemek yedi hem de çay içti.
- D) Bugün hava güzel, içim kıpır kıpır.
- E) Ya deneme ya şiir yazacakmış.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yakın anlamlı sözcükler birlikte kullanılmıştır?

- A) Bu akademi, dünya çapında üne sahip.
- B) Maçın naklen yayını yarım saat önce başladı.
- C) Önümüzdeki sene bu alanda büyük bir fuar düzenleyeceğiz.
- D) Derse gelirken el işi kâğıtlarını ve boyalarını da hazırlamıştı.
- E) O; hayatı boyunca doğruluktan, haktan ve dürüstlükten taviz vermemiştir.

8. Psikolojide birçok araştırma metodu vardır. Her bir metot, kendine has prensip ve kaidelere sahiptir. Psikoloji insanın davranışlarını ve ruh hâlini derinlemesine ele alan bir bilim dalı olarak nesnel, objektif bir tutumu benimser.

Bu parçada aşağıdaki sözcüklerden hangisinin anlamdaşı yoktur?

- A) Yöntem
- B) Tarafsız
- C) Durum
- D) Eğilim
- E) İlke

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisi de tek başına kullanılamaz?

- A) Toplantıda konuşulanları tek tek yazdı.
- B) Bilgisayar tamirinden az çok anlıyordu.
- C) Eşyalar dolaba karman çorman yerleştirilmiş.
- D) İri iri elmalardan dört kilo aldı.
- E) Yalan yanlış bilgilerle bizi kandırdı.

10. Sinema günümüz dünyasında bir endüstri hâlini almıştır. Bir sektöre dönüşen sinemacılıkta devasa paralar teleffuz edilmektedir. On milyonlarca dolar değerinde yapımlara, büyük bütçeli filmlere imza atılmaktadır. Çekilen diziler ve filmler, onlarca farklı ülkede gösterilmekte, izlenmektedir.

Bu parçada aşağıdaki sözcüklerden hangisinin anlamdaşı vardır?

- A) Sanat
- B) Üretim
- C) Sanayi
- D) Seyirci
- E) Sahne

11. Geçti, istemem gelmeni

Yokluğunda buldum seni
I II
Bırak vehmimde gölgeni
III IV
Gelme artık, neye yarar
V

Bu dördümlükteki numaralanmış sözcüklerden hangisi eş seslidir?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

12. I. Dünya Savaşı, tarihin gördüğü en kanlı savaşlardandır. Bu savaşa yol açan pek çok sebep vardır. Ne var ki tarih kitaplarında yer verilen tüm sebepler bir kenara, I. Dünya Savaşı'nı doğuran temel faktör, dağılmaya yüz tutan Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını ve kaynaklarını elde etme arzusudur.

Bu parçada, aşağıdaki sözcüklerden hangisinin eş anlamısı kullanılmıştır?

- A) Etken
- B) Etkin
- C) Münakaşa
- D) Evren
- E) İşgal

1. Aşağıdakilerin hangisinde ikilemenin oluşumu yanlış açıklanmıştır?

- A) Ilgıt ılgıt: Yansıma sözcüklerden oluşan ikileme
- B) Sabah akşam: Zıt (karşıt) sözcüklerden oluşan ikileme
- C) Abidik gubidik: Anlamsız sözcüklerden oluşan ikileme
- D) Akın akın: Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan ikileme
- E) Doğru dürüst: Yakın anlamlı kelimelerden oluşan ikileme

2. Günler gelip geçiyor. Takvimden yapraklar birer birer düşüyor. Zaman sudaki şeker misali eriyor bitiyor. Yaşamın gelip geçiciliğini duyuruyor sararan yapraklar. Gül bile an geliyor ki kokusunu yitiriyor.

- I. İkileme
- II. "Hayat" sözcüğünün eş anlamlısı
- III. Eş sesli (sesteş) sözcük

Bu parçada yukarıdakilerden hangileri örneklendirilmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) I, II ve III

3. Aşağıdakilerin hangisinde eş sesli sözcükler bir arada verilmiştir?

- A) At, et, su, bel
- B) Beş, eş, iş, saz
- C) Al, bin, yüz, sal
- D) As, tas, göz, bir
- E) Baş, kar, kır, ses

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün eş anlamlısı yanlış gösterilmiştir?

- A) Felsefede usun kullanımını araştırıyor. (akıl)
- B) Deneyimlerini genç kuşaklara aktarıyordu. (yetenek)
- C) Burası âlimleriyle ünlü bir kenttir. (bilgin)
- D) Okuduğumuz metinlerin aktardığı mesajları bulduk. (ileti)
- E) O, karşılaştığı her olayın sebepleri üzerinde dururdu. (neden)

5. Ziya Gökalp, bir şair olduğu kadar bir ilim insanıydı. Sosyolog olarak toplumu ele aldı. Bizdeki ilk sosyolog olarak kabul edilen Gökalp, özellikle Auguste Comte adlı bilim insanından etkilendi. Aynı zamanda Türkçülük düşüncesinin önemli müessislerindendir.

Bu parçada aşağıdaki sözcüklerden hangisinin anlamdaşı yoktur?

- A) Temsilci
- B) Mühim
- C) Toplum bilimci
- D) Yazar
- E) Ozan

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde aynı varlığın karşıt durumları birlikte verilmiştir?

- A) Çalışmalarınızda sağlam kaynaklara, bilgi ve belgelere yaslandığınız görülmüyor.
- B) Mutlu ve sağlıklı bir yaşam için düzenli spor yapıyor ve kaliteli besleniyorum.
- C) Bazı öğrenciler iyi netler çıkarmışken bazılarının durumu kötüydü.
- D) Çoğu kez asık suratlı ve aşırı ciddi bir izlenim doğuran bu adam, son zamanlarda epey güleç ve cana yakındı.
- E) Son zamanlarda hangi işe el atsa, neye yeltense bazı problemlerle karşılaşılıyordu.

7. Günümüzde dünya giderek küçülmektedir. Özellikle bilgisayar teknolojilerinin ve internetin yaygınlaşmasıyla mesafeler mesafeler kısalmıştır. Dünya adeta büyük bir köye dönüşmüştür. Bu durum, kültürün de küreselleşmesi sonucunu doğurmuştur. IV V

Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisinin anlamdaşı yoktur?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

8. Türk şiirinde millî renklere yer verilen dönemler olmuştur.
Mesela Millî Edebiyat Dönemi yazınsal ürünlerinde bize has
kültürel ve geleneksel unsurlar ele alınmıştır. Benzer şekilde
Cumhuriyet'in ilk yıllarında da memleketçi edebiyatın etkisi
hissedilmiştir.

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerin anlamdaşları hangisinde doğru verilmiştir?

I	II	III
A) yerel	sanatsal	ait
B) ulusal	kültürel	özgü
C) ulusal	edebî	özgü
D) ulusal	edebî	özel
E) evrensel	edebî	özgü

9. Nefes almak, her sabah uyanık
Ağaran güne penceren açık
Bir ağaç gölgesinde, bir su kenarında
Üstünde gökyüzü

Bu dizelerde, aşağıdakilerin hangisinde verilen sözcüklerin kaşıt (zıt) anlamlıları vardır?

- A) Alt - kapalı
B) Alt - uyku
C) Kapalı - aydınlık
D) Kapalı - baş
E) Soluk - alt

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zıt anlamlı sözcükler birlikte verilmiştir?

- A) Her gün bu alışveriş merkezinin önünden geçerek işe gidiyordu.
B) Bilim ve teknolojinin uygarlığın gelişimine etkisi tartışılmaz.
C) İyi bir karar kadar insana yarar sağlayan bir şey yoktur.
D) Bazen eski bazen yeni şarkıları dinleyerek mutlu olurdu.
E) Üzgün olduğunuz zaman sizi harekete geçirecek bir nedenden bulun.

11. (I) Bilimin yararlandığı araştırma yöntemleri vardır. (II) Bunların başında deney ve anket gelmektedir. (III) Söz konusu yöntemlere gözlemi de eklemek mümkündür. (IV) Deney, anket ve gözlem sonuçları önce raporlaştırılır. (V) Bir bilimsel araştırma, başka bilimsel araştırmalara da ön ayak olması bakımından ufak tefek değişikliklerle güçlendirilip geliştirilebilir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde ikileme vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçen altı çizili sözcük, eş sesli değildir?

- A) Böyle, kara günler de bir gün geride kalır.
B) Bu savaş yaklaşık on yıl sürmüştü.
C) Gömleğin iç kısmında üretim hatası varmış.
D) Eş dost bir araya gelip sohbet ettik.
E) Kaç gündür projeyi bitirmeye çalışıyor.

13. – Ne zaman yola çıkıyorsunuz?

- Bir saat sonra.
– Bir saat sonra mı, dedin?
– Evet.
– Hani on dakikaya aşağıda olurdunuz?
– Olurduk da merdivenden inerken eşyalarımız paldır küldür düştü ve etrafa saçıldı.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme, bu parçadaki ikilemeyle oluşumu yönüyle aynıdır?

- A) Saçma sapan konuşmalara ayıracak vaktimiz yok.
B) Çoluk çocuk hep beraber pikniğe gittiler.
C) Bu sözlerimiz bende heves meves bırakmadı.
D) Mırın kırın edeceğine şiiri ezberlemeye başlamalısın.
E) Kılık kıyafetiniz daima temiz ve düzenli olsun.

Sözcükte Anlam Olayları

1. Ad Aktarması (Mecazımürsel)

- Sözcükler, çeşitli anlam ilgileriyle birbirinin yerine kullanılır. Bir sözcüğün benzetme amacı olmaksızın başka bir sözcük yerine kullanılmasına **ad aktarması** denir.

a. Parça - Bütün İlişkisi

- Bir hilâl uğruna ya Rab ne güneşler batıyor!
Bu dizede geçen "hilâl" sözcüğü, benzetme amacı güdülmeksizin "bayrak" yerine kullanılmıştır. "Hilâl" bayrağın parçasıdır. "Hilâl" sözcüğü ile "bayrak" anlatılmak istenmiştir.

b. İç - Dış İlişkisi

- O kadar iştahlıydı ki dört tabak yedi; yine de doymadı.
Bu cümlede geçen "tabak" sözcüğü ile "tabağın içindeki yemek" anlatılmak istenmiştir.

c. Neden - Sonuç İlişkisi

- Bu yıl topraklar berekete hasret kaldı.
Bu cümlede geçen "bereket" sözcüğü ile "yağmur" anlatılmak istenmiştir. Yağmur yağarsa sonucunda "bereket" olur.

d. Sanatçı - Yapıt İlişkisi

- Mehmet Âkif'i okurken derin düşüncelere dalıyor babam.
Bu cümlede geçen "Mehmet Akif" sözüyle "Mehmet Âkif'in eserleri" söylenmek istenmiştir.

e. Yer - İnsan İlişkisi

- Meclis, en sonunda yasayı kabul etti.
Bu cümlede geçen "meclis" sözcüğü "milletvekilleri" yerine kullanılmıştır.

f. Yer - Tarih İlişkisi

- Çanakkale, Osmanlı'nın henüz bitmediğini göstermiştir.
Bu cümlede geçen "Çanakkale" sözcüğü, "Çanakkale Savaşı" yerine kullanılmıştır.

g. Yer - Ürün İlişkisi

- Dün akşam iki porsiyon Adana yedim ama yine doymadım.
Bu cümlede geçen "Adana" sözcüğü, "Adana kebabı" yerine kullanılmıştır.

Örnek

(1995 - ÖSS)

01

Marmara'da her yelken

Uçar gibi neşeli

Yukarıdaki dizelerde olduğu gibi, kimi sözler benzetme amacı gütmeyen kendi anlamları dışında kullanılır.

Aşağıdaki dizelerin hangisinde bu örnektene benzeyen bir kullanım vardır?

- A) Dalgalar sen de şafaklar gibi ey nazlı hilâl
- B) Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım
- C) Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda
- D) Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı
- E) Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda

Çözüm:

2. Somutlaştırma

- Soyut bir kavramın, somut bir sözcükle aktarılmasıdır. Anneni bu kadar kıрман hiç hoş olmadı. "Üzmek" kavramı soyuttur ancak somut bir sözcük olan "kırmak" ile verilerek daha anlaşılır hâle getirilmiştir.

3. Deyim Aktarması

- Aralarında anlam ilgisi olmayan kavram veya varlıklar arasında benzetme yoluyla ilgi kurmaya **deyim aktarması** denir. Deyim aktarması değişik biçimlerde yapılır.

a. İnsandan Doğaya Aktarım

- İnsana ait özelliklerin insan dışı bir varlığa aktarılması, yani kişileştirme. Hayvanın gitmeden önceki hüzünlü bakışlarından etkilenmiştim. Hüzün, insana ait bir özellikken kişileştirme yoluyla hayvana aktarılmıştır. Kişileştirmenin olduğu her yerde böyle bir aktarım vardır.

b. Doğadan İnsana Aktarım

- Doğadaki herhangi bir varlığa ait özelliğin benzetme ilgisi kurularak insana aktarılmasıdır. Senin gibi çiğ bir insan hayatımda görmedim. Çiğ olmak ancak yenebilen nesnelerin özelliğidir fakat benzetme yoluyla insana aktarılmıştır.

c. Duyu Aktarımı

- Herhangi bir duyuya ait olan özelliğin başka bir duyuya yönelik kullanılmasıdır.
Evi daha sıcak renklerle boyamalısın.
Dokunma duyusuyla algılanabilen “sıcak” özelliği, görme duyusuyla algılanabilen “renk” sözcüğüyle kullanılmıştır.

d. Doğadan Doğaya Aktarım

- Doğadaki herhangi bir varlığa ait bir özelliğin, o özelliği taşımayan başka bir varlığa aktarılmasıdır.
Havaların bozulmasıyla deniz de kudurmuştu.
Hayvanlarda görülen “kudurma” özelliği, denize aktarılmıştır.

Dikkat

- Günlük yaşamda bazen, olumlu çağrışım yapan sözcükler olumsuz çağrışım yapacak biçimde ya da olumsuz çağrışım yapan sözcükler, olumlu çağrışım yapacak biçimde kullanılabilir. Bu durum da bir tür aktarmadır.

Onun anlattıkları masal, ona nasıl inanırsın?

“Masal” sözcüğü bu cümlede olumsuz çağrışım yapacak biçimde kullanılmıştır.

Kardeşim fena yüzer, ona kimse yetişemez.

“Fena” sözcüğü, olumsuz bir çağrışım yaparken burada olumlu bir anlam kazanmıştır.

4. Dolaylama

- Bir sözcük ile belirtilebilecek bir kavram veya varlığın, anlatıma çekicilik katmak için birden fazla sözcükle anlatılmasıdır.

Genç adam, hayat arkadaşını kaybetmenin acısı içinde kalmıştı. Cümlede, “hayat arkadaşı” sözüyle “eş” anlatılmak istendiğinden, dolaylama yapılmıştır.

İstanbul → yedi tepeli şehir

Kaleci → file bekçisi

Pamuk → beyaz altın

Sanat → altın bilezik

Örnek

(1983 - ÖYS)

02

“Bir tek kelimeyle belirtilebilecek bir kavramı, birden çok kelimeyle anlatmaya dolaylama denir.”

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dolaylama yoktur?

- A) Anadolu’da bağ kütüğüne, “omça” denir.
- B) Yavru vatandan yapılan ihracatta önemli artışlar oldu.
- C) Ormanların kralı, şimdi bir kafeste tutsaktı.
- D) Balıkçı, “Derya kuzuları!” diye bağıırıyordu.
- E) Büyük kurtarıcı, Anadolu’da yeni bir devlet yarattı.

Çözüm:

5. Güzel Adlandırma

- İnsanlarda olumsuz çağrışımlar uyandıran bazı varlık ya da kavramları güzel bir biçimde dile getirmeye “güzel adlandırma” denir.

Genç kız **ince hastalığa** yakalanmıştı.

Bu cümlede “ince hastalık” sözü, insanlara daha olumsuz bir ifade şekli olarak gelen “verem” sözcüğünün yerine kullanılmış ve güzel adlandırma yapılmıştır.

Örnek

03

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde güzel adlandırma yapılmamıştır?

- A) En küçük dayım doğuştan görme engellidir.
- B) Atatürk son nefesini Dolmabahçe Sarayı’nda verdi.
- C) Otobüslerde fiziksel engelli vatandaşlar için de yer ayrılmıştır.
- D) Otobüs yolculuğuna dayanamayınca istifra etti.
- E) Bu evde bu gece son kez uyuyacağım.

Çözüm:

Deyimler

- En az iki sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu ve sözcüklerden en az birinin gerçek anlamından uzaklaşarak bir varlığı, bir durumu daha etkili ve güçlü biçimde anlatmasını sağlayan kalıplaşmış sözlerdir.

Deyimlerin Özellikleri

- Deyimler en az iki sözcükten meydana gelir ancak daha fazla sözcükten oluşan deyimler de vardır.

Başarıyla gözümüze girdi.
Deyim

Bütün köyü gezmekten ayaklarımıza kara sular indi.
Deyim

- Deyimler genellikle eylemleri karşıladığı için mastar olarak kullanılır.
gözü arkada kalmak, dilinden düşürmemek, ağızda bakla ısılanmamak...

- Kalıplaşmış sözcüklerdir, değiştirilemez.

Açlıktan karnım zil çalıyor. → olur.
Deyim

Açlıktan midem zil çalıyor. → olmaz.

Eğri oturup doğru konuşalım. → olur.

Doğru oturup eğri konuşalım. → olmaz.

- Kısa ve öz anlatımlardır.

- Genellikle mecaz anlamda kullanılır.

Her işe burnunu sokar.
Deyim

- Deyim cümlelerin genel anlamına uygun seçilmelidir.

Öfkeden küplere bindi. (doğru)

Sevinçten küplere bindi. (yanlış)

- Deyimler ders verme, öğüt verme amacı gütmaz.

- Deyimler toplumun tamamına hitap etmez, sadece o sözün muhatabına hitap eder.

Onu görünce keyfi kaçtı.
Deyim

Örnek

04

- Onu böyle çaresiz görünce içim sızladı.
- İstedikleri yapılmayınca küplere bindi.
- Onu birden görünce içim hop etti.
- Eve ulaştığını söyleyince içimiz rahat etti.
- Emeklerimizin boşa çıktığını öğrenince içimiz cız etti.

Yukarıdaki cümlelerin hangilerindeki deyimler anlamca birbirine en yakındır?

A) I. ve V.

B) II. ve III.

C) II. ve IV.

D) III. ve IV.

E) IV. ve V.

Çözüm:

Atasözleri

- Milletlerin geleneklerini ve inançlarını aktaran, söyleyeni belli olmayan, toplumun malı olmuş, genel kural niteliği taşıyan, kalıplaşmış sözlerdir.

Atasözlerinin Özellikleri

- Kalıplaşmış sözlerdir, sözcüklerin yerleri değiştirilemez ve sözcüklerin eş anlamlısı kullanılamaz.

Ayağını yorganına göre uzat. (doğru)

Ayağını çarşafına göre uzat. (yanlış)

Atın ölümü arpadan olsun. (doğru)

Ölümü atın olsun arpadan. (yanlış)

- Kısa ve özlü sözlerdir.

Damlaya damlaya göl olur.

- Genellikle mecaz anlamıdır. Ancak çok az sayıdaki atasözünün kalıplaşmış anlamı sözcüklerin gerçek anlamıyla aynı doğrultudadır.

Eski dost düşman olmaz. (gerçek anlam)

Karınca kanatlanınca serçe oldum sanır. (mecaz anlam)

- Atasözleri ders verme, öğüt verme amacı taşır.

Güvenme varlığa, düşersin darlığa.

Sakla samanı, gelir zamanı.

Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer.

- Atasözleri toplumun tamamına hitap eder.

Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

Örnek

05

- I. Fazla mal göz çıkarmaz.
- II. Acı patlıcanı kırağı çalmaz.
- III. Harama el uzatılmaz.
- IV. Azı karar çoğu zarar.
- V. Zorla güzellik olmaz.

Yukarıdaki atasözlerinden hangileri anlamca birbiriyle çelişir?

- A) I. ve III.
- B) II. ve V.
- C) III. ve IV.
- D) I. ve IV.
- E) IV. ve V.

Çözüm:

Örnek

06

Kimi atasözleri hem gerçek hem de mecaz anlama gelecek şekilde kullanılır. Buna *kinaye* denir.

Buna göre, aşağıdaki atasözlerinin hangisinde kinaye söz konusudur?

- A) Bugünün işini yarına bırakma.
- B) Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
- C) Mum, dibine ışık vermez.
- D) Adamın iyisi iş başında belli olur.
- E) Denize düşen yılana sarılır.

Çözüm:

1. Bir sözün benzetme amacı güdülmeden başka bir söz yerine kullanılmasına “ad aktarması” denir.

Buna göre, aşağıdaki cümlelerin hangisinde ad aktarması vardır?

- A) Alışveriş yapmak için evden kardeşiyle çıkmıştı.
B) Yolcular yavaş yavaş sabırsızlanmaya başlamışlardı.
C) Konuşmasının sonunda oldukça güzel bir şiir okudu.
D) Mert, her sabah aynı yoldan geçerek okula giderdi.
E) Çok aç olduğundan o gün üç tabak yemişti.

2. Bir sözcükle belirtilebilecek bir kavramı birden fazla sözcükle anlatmaya “dolaylama” denir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dolaylama vardır?

- A) Babam haber programlarını hiç kaçırmadan izledi.
B) Boş zamanlarını spor yaparak değerlendiren biriydi.
C) Futboldan anlamadığını söylese de biz ona inanmazdık.
D) Adam, hayat arkadaşını kaybettiği için çok üzgündü.
E) Hafta sonları arkadaşlarıyla gezmeye giderdi.

3. Bir duyu ile algılanabilecek bir kavram ya da varlığın başka bir duyuya aktararak verilmesine “duyu aktarımı” denir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “duyu aktarımı” vardır?

- A) Çevresindekiler tarafından sevilen ve saygı duyulan bir sanatçıydı.
B) Konuşmasında daha çok, ülke sorunlarıyla ilgili düşüncelerini dile getirdi.
C) Resimlerinde sarıyı ağırlıklı olarak kullanmaya özen gösterirdi.
D) O sanatçı, yumuşak sesiyle salondaki herkesi büyülemeyi başarırdı.
E) Havanın soğuk olmasına aldırmadan evden çıkıp giderdi.

4. (I) Mahallede herkes Davut amcanın ölümüne üzülmüştü. (II) Çünkü o; çok sevilen, kendisine saygı duyulan biriydi. (III) Ne yazık ki yakalandığı ince hastalığa yenik düşmüştü. (IV) Tüm çabalar sonuçsuz kalmıştı. (V) Şimdi dualarla yaşıyan biriydi artık.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde “güzel adlandırma” vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5. Türkçede “dil” sözcüğü ile yapılan pek çok deyim vardır. Söz gelimi “bir kimse ya da bir şey için faydasız söz söylemek” anlamında “dil yarası”, “bir meseleyi söylemek, konuşmak söz konusu etmek” anlamında “dile getirmek”, “söylenmesi basit fakat yapılması çok zor” anlamında “dile kolay”, “heyecandan ne söyleyeceğini şaşırmak” anlamında “dili dolaşmak”, “herhangi bir nedenden dolayı söz söyleyemez hâle gelmek” anlamında “dili tutulmak” deyimi kullanılır.

Bu parçadaki numaralanmış deyimlerden hangisi yanlış açıklanmıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

6. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “öç almak, kötülük yapmak için fırsat kollamak” anlamındadır?

- A) Dişini tırnağına takmak
B) Dişini sıkmak
C) Diş bilemek
D) Diş geçirememek
E) Dişe dokunur

7. I. Dizginleri salıvermek
II. Dizini dövmek
III. Dizgini ele almak
IV. Diz boyu
V. Diz çökmek
- Yukarıda verilen deyimlerden hangi ikisi karşıt durumları bildirir?
- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) III ve IV E) IV ve V

8. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi doğa olayları ile ilgilidir?
- A) Kır atın yanında duran, ya huyundan ya suyundan...
B) El elin nesine, gülerек gider yasına
C) Aza kanaat etmeyen, çoğu bulamaz.
D) Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
E) Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.

9. Bir hedefe ulaşmak, bir başarıyı elde etmek için bazı güçlüklerle karşılaşmak gerekir. Bu, hayatın doğal bir kanunudur. Rahatına kıyamayanlar, engeller karşısında pes edenler, bir işin beraberinde getirdiği koşulları karşılamak için çaba göstermeyenler başarısızlığa mahkumdur.
- Bu parçanın ana düşüncesini aşağıdaki atasözlerinden hangisi en iyi karşılar?
- A) Damlaya damlaya göl olur.
B) Ağaç yaş iken eğilir.
C) Hamama giren terler.
D) İşleyen demir ışıldar.
E) Araba ile tavşan avlanmaz.

10. “Abanın kadri yağmurda bilinir.” atasözünün açıklaması aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?
- A) Bazı eşyaların değeri kişiden kişiye değişir.
B) Varlıklar, onlara gereksinim duyduğumuzda elimizin altında olmalıdır.
C) Eşyaların kıymeti, zamanla artabilir.
D) Bir eşyanın değeri, ona ihtiyaç duyulduğunda anlaşılır.
E) Bazı nesnelerin değeri, hacimleriyle doğru orantılı değildir.

11. (I) Deyimler kalıplaşmış söz öbekleridir. (II) Yüzlerce, binlerce yılda oluşur ve toplumun ortak malıdır. (III) Genelde gerçek anlamlıdır. (IV) Çoğunlukla iki kelimeden oluşur. (V) Dilimiz, deyimler yönünden oldukça zengindir.
- Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?
- A) I B) II C) III D) IV E) V

12. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “konuşmalarıyla bir kişiye rahatsızlık vermek” anlamındadır?
- A) Kafa ütölemek
B) Kafa kafaya vermek
C) Akıl öğretmek
D) Burnundan fitil fitil getirmek
E) Ocağına incir ağacı dikmek

1. Atasözleri

- I. Çabalama ile çarkı yırtılır.
- II. Horozu çok olan köyün sabahı geç olur.
- III. Eğilen baş kesilmez.
- IV. Ekmeden biçilmez.
- V. Fırsat her vakit ele geçmez.

Anlamlar

- Teslim olan, hatasını anlayıp af dileyen kişi bağışlanmalıdır.
- Elde edilen olanak en uygun biçimde değerlendirilmelidir.
- Verim alınmak isteniyorsa mutlaka emek ve gayret harcanmalıdır.
- Birden çok kişinin söz sahibi olduğu iş yürümez.

Yukarıda karışık olarak verilen atasözleri ile anlamlar eşleştirildiğinde hangisi dışta kalır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dolaylamaya başvurulmuştur?

- A) Derslerdeki başarısıyla öne çıkıyor ve örnek bir öğrenci olduğunu ıspatlıyor.
- B) Onca sıkıntıya göğüs germeyi bildi.
- C) Sözünü ettiğiniz yazarı ben de okudum.
- D) Bu bilgisayarı geçen yıl almıştık.
- E) Çukurova'daki beyaz altının kıymetini herkes bilmektedir.

- 3. I. Taçsız Kral'ın yaşamını konu alan bir belgesel izledim.
- II. Bu muhteşem gösteriyi üç ayda hazırladılar.
- III. Ünlü oyun yazarı son yolculuğuna uğurlandı.
- IV. Dünyanın elliden fazla ülkesini dolaştım.
- V. Kitaplığımda Yaşar Kemal ile Kemal Tahir yan yana duruyor.

Yukarıda numaralandırılmış cümlelerin hangisinde güzel adlandırma vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

- 4. (I) Tarımsal üretimin en önemli süreçlerinden biri de sulamadır. (II) Verimli ve yeterli sulama, toprağın yüzünü güldürür. (III) Böylece tarımsal faaliyet daha az zahmetli ve daha yüksek verimli olur. (IV) Sulamada geleneksel yöntemler, istenen sonucu çoğu kez vermez. (V) Bu bakımdan damlama yöntemiyle sulamaya ağırlık verilmelidir?

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde insandan doğaya aktarma vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

- 5. Hele yaz geldi mi ağaçlar pürneşe olur. Çiçekler öyle güzel gülümser ki... Doğa, gezen ayaklara bir başka görünür. Mutluluk duyumsanır iyice.

- I. Ad aktarması
- II. İnsandan doğaya aktarma
- III. Doğadan doğaya aktarma

Bu parçada yukarıdakilerden hangilerinin örneği vardır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

- 6. Aşağıdakilerin hangisinde doğadan insana aktarmaya yer verilmiştir?

- A) Saatler ilerledikçe yarışmacıların heyecanı artıyordu.
- B) Böyle düzgün bir el yazısını ilk kez görüyordum.
- C) Otobüsün hareket etmesine on dakika var.
- D) Onun böyle pişkin konuşmalarına kimse anlam verememişti.
- E) Moderatör, sorularıyla konukları epey terletti.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde doğadan doğaya aktarma yapılmıştır?

- A) Dalgalar bugün sanki kükrüyordu.
- B) Bu sesler bana hiç yabancı gelmiyor.
- C) Yıllar hızla gelip geçiyor, insanlar yaşlanıyordu.
- D) Sağlıklı ve dengeli beslenmeye özen gösteriyoruz.
- E) Bu şahane aracı geçen yıl almıştık.

8. Benzetme ilgisi olmadan bir sözün başka bir söz yerine kullanılmasına mecazımürsel (ad aktarması) denir.

Buna göre, aşağıdakilerin hangisinde ad aktarması vardır?

- A) Mahalledeki bazı parklar yenilendi.
- B) Havuz şu an epey soğuk.
- C) Köyden ilçe merkezine bir saatte vardılar.
- D) Misafirler için sofralar hazırlanmıştı.
- E) Başta futbol ve basketbol olmak üzere pek çok spor dalıyla uğraştı.

9. Günümüzde turizm, ülkelerin ekonomik gücüne güç katan bir olguya dönüşmüş durumdadır. “Bacasız Sanayi” yakıştırmasına uygun olarak ülkelerin döviz ihtiyacını temin eden bir sektör hâline gelmiştir. Ülkemiz, turistik potansiyeli sürekli artan bir ülke konumundadır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vardır?

- A) Güzel adlandırma
- B) Doğadan insana aktarma
- C) Dolaylama
- D) Ad aktarması
- E) İnsandan doğaya aktarma

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ad aktarması vardır?

- A) Bu güzel sözleriniz için size teşekkür ederim.
- B) Konferansa birçok bilim insanı katıldı.
- C) Ünlü yazar ilk şiir kitabını 1970’te çıkarmış.
- D) Bilgisayarımı geçen yıl buradan almıştım.
- E) Uçak Adana’dan on beş dakika önce kalktı.

11. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “detaycı ve titiz çalışmak” ile ilgilidir?

- A) Delik deşik
- B) Cuk oturmak
- C) Bulup buluşturmak
- D) Kılı kırk yarmak
- E) Bini bir paraya

12. “Acı patlıcanı kırağı çalmaz.” atasözünün açıklaması aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Zorlukların üstesinden gelmek, sabır ve kararlılık gerektirir.
- B) Hayat acısıyla, tatlısıyla değerli bir armağandır.
- C) Bir insanın sabrı, zorluklara katlanma gücüyle ölçülür.
- D) Yaşamdaki zorluklara alışkın kimse, başka zorluklardan olumsuz etkilenmez.
- E) Her güçlüğün er veya geç bir çözümü bulunur.

Söz Yorumu

- Son dönemlerde ÖSYM söz yorumu (söz öbekleri) ile ilgili soru sayısını artırmış bulunmaktadır. Her sınavda altı çizili söz öbeğiyle ilgili en az iki üç soru gelmektedir. Bu yüzden bu sorular önem arz etmektedir.
- Söz öbekleri, kalıplaşmış ve kalıplaşmamış söz grupları diye ikiye ayrılmaktadır. Kalıplaşmış söz grupları deyimler, atasözleri, ikilemelerden oluşmaktadır. Bunlara değinmiştik. Ad tamlaması, sıfat tamlaması, edat öbeği, unvan öbeği, fiilimsi öbeği gibi biçimsel özellikli söz öbekleri de mevcuttur. Bunları ilerleyen sayfalarımızda anlam özellikleriyle birlikte bulabileceksiniz.
- Kalıplaşmamış sözcük öbekleri; kişilerin kendi kurduğu, çoğu gerçek anlamının dışında olan, cümlelere farklı anlamlar kazandıran, duygu ve düşüncelerin ifadesine zenginlik katan sözcük gruplarıdır. Bu söz öbeklerinde atasözleri, deyimler ve ikilemeler gibi kalıplaşma durumu söz konusu değildir.
- Kalıplaşmamış, kişinin birikimleri sonucu ortaya konmuş bu söz öbeklerinin anlamlarını çözerken anahtar sözcüklere, bu sözcüklerin çağrışımlarına, metindeki diğer yargılarla bağlantılarına dikkat etmek gerekir. Yani söz öbeklerinin anlamıyla ilgili sorularda altı çizili söz öbeği asla metinden bağımsız ele alınmamalıdır. Çünkü bizde sözcük, söz öbeği esas değil; bunların metin içerisinde diğer yargılarla kazandığı anlam esastır.

Örnek

(2013 - YGS)

01

Bazı insanlar yapabileceklerinin farkında olmadan, sürekli bir öz güven eksikliği içinde yaşarlar. Bazıları de abartılı bir öz güvenle, hayatta her şeyi başarabileceklerine, her alanda en iyi olduklarına inandırırılar kendilerini. Oysa insan kendisine içbükey veya dışbükey aynada değil düz aynada bakmalıdır.

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın kendisine güvenerek başladığı her işte başarılı olması mümkündür.
- B) İnsan, her alanda kendisinden daha üstün birilerinin olabileceğini unutmamalıdır.
- C) İnsan yaşamda mutlu olmak için olumsuzluklar karşısında direnmeli, önüne çıkan engelleri sabırla aşmaya çalışmalıdır.
- D) İnsan, yeteneklerinin sınırlarını gerçekçi bir tutumla belirlemeli, kendisini tarafsız bir gözle değerlendirmelidir.
- E) İnsanlar, hayattaki olumsuz durumları da olumlu durumlardaki gibi olgunlukla karşılamalıdır.

Çözüm:

Örnek

(2013 - YGS)

02

Sözlük hazırlamanın en güç yanı sözcükleri anlam kayganlığından kurtarma, onları belli bir yere oturtmadır. Bu da ancak Samuel Butler'ın dediği gibi onların belirsiz yanlarını söz duvarlarıyla kuşatmakla gerçekleştirilir.

Bu cümledeki altı çizili sözle, sözcüklere yönelik olarak ne yapıldığı anlatılmıştır?

- A) Tanımsal sınırlar koyulduğu
- B) Birbirlerinden etkilenişlerinin gösterildiği
- C) Çağrışımsal değerlerinin belirtildiği
- D) Zenginleştirme yollarının açıklandığı
- E) Kullanım sıklığının yansıtıldığı

Çözüm:

Örnek

03

Suut Kemal Yetkin, denemeleriyle pek çok sanatçıya yol göstermiştir. O; birbirinden dolu, nitelikli ve estetik cümleleriyle hem okuru sıkılamış hem de genç denemecilere ışık tutmuştur. Ancak günümüz deneme yazarları ne yazık ki denemedeki gelenek duvarını yıkamamış ve bir adım öteye gidememişlerdir.

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Genç sanatçılara yol gösterememek
- B) Deneme türünde alışılmışı aşamamak
- C) İçerik yönüyle zengin olamamak
- D) Diğer yazınsal türlere ilgi göstermemek
- E) Okurla sağlıklı iletişim kuramamak

Çözüm:

Bilgi Kutusu

- Altı çizili sözcük veya sözcük öbeği ile ilgili sorularda mutlaka parçayı okuyunuz ve altı çizili ifadeyi parçadaki diğer yargılarla ele alıp anlamlandırmaya çalışınız. Sözcükler tek tek ele alındığında her biri temel (gerçek) anlamdadır, bunlar cümle içerisinde yan veya mecaz anlam kazanmaktadır. Bu yüzden zaman darlığı vs. mazeretlerle yalnızca altı çizili sözü okuyup anlamlandırmaya çalışmayınız. Bu durumda soruya yanlış cevap verebilirsiniz.

Örnek

04

Bir yazar, yazılarıyla ilgili açıklama yaparken şöyle diyor: “Benim yazılarımda sizi sıkacak hiçbir cümle bulamazsınız. Her cümle yerli yerindedir ve gereklidir. İşlevi olmayan bir sözcük ya da bir söz, gözünüze çarpmaz. Benim gibi az sözle çok anlam ifade etmeyi arzulayan yazarlar da aynı şekilde, yazılarıyla sizi rahatsız etmez.

Bu parçada geçen “az sözle çok anlam ifade etmeyi arzulamak” sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Duygusal yönü ağır basan bir dil kullanmak
- B) Konunun farklı ve ilgi çekici yönlerini vurgulamak
- C) Yoğun bir söyleyiş kullanmayı istemek
- D) Sanatlı ve kapalı anlatımı ön planda tutmak
- E) Niteleyici sözcüklere ağırlık vermek

Çözüm:

Örnek

05

İster inanın ister inanmayın ama ben Ümit Yaşar Oğuzcan'ın bütün yapıtlarını okudum. Onun şiirlerini gerçekten tek tek okudum. Bu büyük ustanın her satırını keyifle, zevkle okudum; inanın bana. Beni onun şiirlerine çeken, çekip de bırakmayan şüphesiz Oğuzcan'ın o enfes üslubuydu. Mısralardaki yürek hoptaması hissedilir hemen onun. Bu da beni bir esir gibi yapıtlarına götürür.

Bu parçada geçen “mısralardaki yürek hoptaması hissedilir” sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Lirik şiir yazmayı gereksiz gördüğü
- B) Dizelerini soyut yaşamdan kesitlerle süslediği
- C) Okuru etkileyecek dizeler yazmak için çaba gösterdiği
- D) Dizelerinde duyguların coşkun olduğu
- E) Şiirde düşünceden çok, duyguya yer verdiği

Çözüm:

1. Kimya bilimi maddeyi konu alır. Maddeyi türlü özellikleriyle inceler. Maddeyi oluşturan parçacıkları irdeler. Parçacıklar arasındaki etkileşimleri konu alır. Bu yüzden kimyayı, salt maddeyi oluşturan mikro parçaları ve o parçaların özelliklerini araştıran bir bilim dalı olarak kabul etmek hatalı olur.

Bu parçadaki altı çizili söz, aşağıdakilerden hangisine gönderme yapmaktadır?

- A) Maddelerin kendilerine has niteliklere sahip olması
- B) Maddeleri oluşturan parçaları incelemenin zahmetli olması
- C) Kimyanın çeşitli alt dallarının olması
- D) Kimyanın maddeyi oluşturan parçacıklar arasındaki karşılıklı etkileri ele alması
- E) Kimyanın maddenin genel parçalarını değerlendirmesi

2. Yazın yapıtının özgün bir karaktere sahip olması, esasen biçim ve içerik yönünden çağının ruhuna uygun düşmesini zorunlu kılar. Kendi çağının havasını aksettiremeyen bir yazın yapıtının özgün bir niteliğe sahip olması düşünülemez. Hâl böyleyken bir yazın yapıtı nasıl kalıcılığı elde edebilir.

Bu parçadaki altı çizili söz, aşağıdakilerden hangisine gönderme yapmaktadır?

- A) Edebiyat eserinde içerik ile şekil arasında uyum sağlanmadan kalıcı olunamayacağı
- B) Edebi eserin, tüm çağlara seslenebilme özelliğini taşımadan özgün bir nitelik taşıyamayacağı
- C) Yazarının ruh dünyasını aksettiremeyen bir edebî eserin orijinal olamayacağı
- D) Edebi eserin yazarının yaşamından izler barındırmadan özgün bir görünüme bürünemeyeceği
- E) Kendi devrinin genel görüntüsünü yansıtamayan bir edebî eserin orijinallliği yakalayamayacağı

3. Çağdaş yazın kuramları, geleneksel yazın kuramlarından farklı olarak postmodern anlatı ve eleştiri tekniklerine ağırlık verir. Bilginin karmaşıklığı ve değişkenliğinden hareket ederek edebî eserin nabzını ölçmeye çalışır.

Bu parçada geçen “edebî eserin nabzını ölçmeye çalışmak” sözüyle,

- I. Edebi eseri, benzerleriyle mukayese etmek
- II. Edebi akımların özelliklerini araştırmak
- III. Edebi eserin durumunu belirlemek
- IV. Edebiyatçıların dili kullanma yöntemlerini araştırmak

yargılarından hangilerine gönderme yapılmıştır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) Yalnız IV
- D) II ve III
- E) III ve IV

4. Aşağıdakilerin hangisinde verilen cümle, ayraç içindeki sözün anlamını içermemektedir?

- A) Ele aldığı her konuya kendi ruhundan, düşüncelerinden bir şeyler ekledi. (Kişiselliğini duyurmak)
- B) Edebi türlerin keşim noktasında yer alan kitaplar yazardı. (Farklı yazınsal türlerden izler taşıyan metinler oluşturmak)
- C) Anlatılarında heyecan unsurunu ve aksiyonu canlı tutardı. (Sade söyleyişten ayrılmamak)
- D) Şiirlerinde toplumsal meselelere temas ederdi. (Sosyal konuları ele almak)
- E) Eserleriyle genç yazarların yolunu aydınlatır, onlara ilham verir ve öncülük ederdi. (Örnek teşkil etmek)

5. Günümüz eleştirmenleri tutturmuşlar “Roman yazmak çok kolaydır, herkes oturup da bir çırpıda roman yazabilir.” diye. Evet, roman yazmak kolay bir iştir. Hatta çok satan bir roman yazmak da kolay bir iştir. Zor olan ise okuyucunun bam teline dokunan yani onu sarsan bir roman yazmaktır. Çünkü böyle romanı kaleme alan yazarın kelimenin tam anlamıyla “usta” ve “yaratıcı” olması gerekir.

Bu parçada geçen “okuyucunun bam teline dokunmak” sözüyle romanla ilgili olarak anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Okuru sıkmayan
- B) Okuru etkileyen
- C) Okuru bilinçlendiren
- D) Okurun iç dünyasına yön veren
- E) Okura yaşama sevinci veren

6. Yedi Meşaleciler grubunun öncüsü Ziya Osman Saba'nın şiirlerinde ölüm duygusu ile aşk birlikte verilmiş. İnsanın ölümden korkup çekinmesi ile aşkın büyüleyici gücü aynı dizelerde yer almış. Ziya Osman sanırım bu yolu denerken karşı duyguların ve algılamaların yaşamda sürekli var olduğunu vurgulamak istemiş. Bu yüzden ki kendisinden sonra gelen pek çok şaire bu yaklaşım mantıklı gelmiş ve onlar da aynı kavadan su içmeye çalışmış ve bundan da gocunmamışlar.

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aynı ana düşünceyi okura benimsetmeyi istemek
- B) Tarihi konulara ağırlık vermek
- C) Okuru şaşırtacak konulara değinmeyi amaç edinmek
- D) Benzer yazınsal türde yapıt kaleme almaya gayret etmek
- E) Aynı anlayışla yapıt ortaya koymaya çaba göstermek

7. Eleştirmenlerin çoğu bana kızıyor. Diyorlar ki, senin eserlerin güzel ama mesajını kırk bohçaya sararak sunuyorsun, dolaşısıyla da bazen eserlerinden uzaklaşıyoruz hatta ne dediğini anlamak için sözlük karıştırıyoruz. Ben onlara cevap vermek yerine, eserlerimi bir daha okuyun o zaman, diyorum. Çünkü ne anlatsam boş! Söyleyeceklerim eserlerimde saklı zaten.

Bu parçada geçen “mesajı kırk bohçaya sararak sunmak” sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kapalı bir anlatımla iletiyi aktarmak
- B) Gizli kalmış konuları açığa çıkarmak
- C) İçten bir üsluba sahip olmaya çalışmak
- D) Soyut konuları somutlaştırarak sunmak
- E) Eleştirilere önem vermemek

8. Henüz genç bir sanatçı, yazdığı ilk romanıyla ilgili Orhan Kemal' den bir değerlendirme yapmasını ister. Orhan Kemal ilk önce bir değerlendirme yapmaktan kaçınır. Genç sanatçı ısrar edince Orhan Kemal de ona: “Sen usta bir sanatçı olmanın kapısını aralamışsın ama daha yolun çok başındasın.” der.

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gelecekte bilimsel yapıtlar vermesini istemek
- B) Dönemin sanatçılarından daha yetkin olmak
- C) Yaptığı yanlışlardan ders almasını arzulamak
- D) Yanlış bir biçim kullanmaktan kaçınmak
- E) Yetkin bir sanatçı olma yoluna girmek

1. Ozan, dili tüm zenginliğiyle dizelere aktaran kişidir. O, gündelik dilin kalıplarını kırar. Dildeki sözcükleri öyle etkili bir biçimde kullanır ki okur, kendini, bambaşka bir dille yazılmış ama anlaşılır bir metnin karşısında bulur. Bu metin; okura tanidik bir dostun sıcaklığını, samimiyetini ve âşinalığını duyurur.

- I. Okuyucuya tanidik ve içten gelme
- II. Okuru kültürel yönden donanımlı hâle getirme
- III. Okura, unutulmuş bilgileri hatırlatma

Bu parçadaki altı çizili sözle anlatılmak istenen, yukarıdakilerden hangileridir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde boş bırakılan yere, ayrıca içinde verilen sözün getirilmesi anlamca uygun olmaz?

- A) Denemelerinde yaşama dair birikimlere yer vermesi bakımından ---- bir yazardır. (hayattan süzülen tecrübelere eğilen)
- B) Az sözle çok şey anlattığı için ---- bir edebiyatçı olarak tanınmıştır. (yoğun ve özlü anlatımı yeğleyen)
- C) Mensur şiirlerinde sıcak bir anlatıma, bir başka deyişle ---- yaslanıyor. (içten deyiş)
- D) Şiirlerinde hayal gücüne yaslanarak ---- gözler önüne seriyor. (düşlerin renkli evrenini)
- E) Anlatılarında gereksiz sözcüklere yer vermemesi, ---- öne çıkardığını gösteriyor. (ironik söyleyişi)

3. Bizde “yalınlık” kavramı çok yanlış anlaşılıyor; daha doğrusu “yalınlık” diye algılanıyor. Yalınlık, sözcükleri seçmeye, Türkçe sözcüklerle düşünmeye bağlı dilsel güzelliğin bir niteliğidir, yalınlıkla anlatım ilkeliliğinin bir göstergesidir.

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerin yerine sırasıyla, aşağıdakilerden hangileri getirilebilir?

- A) yüzeysellik - yoğunluk
- B) duruluk - anlaşılabilirlik
- C) anlaşılabilirlik - sıklık
- D) basitlik - akıcılık
- E) yoğunluk - kapalılık

4. Bu kitapla, Enis Batur’un aynı zamanda kendi kendisinin haritası olan kişisel coğrafyasının biraz daha genişlediğini hissediyor ve o coğrafyanın içinde o kadar zamandır neyi arayarak yürüdüğünüzü artık daha iyi anlamış oluyorsunuz.

Bu parçadaki altı çizili sözle sözü edilen kitapla ilgili anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yazarın en yetkin ürünü olduğu
- B) Kendinden sonraki yazarlara yol gösterdiği
- C) Zor anlaşılır bir yapıt olduğu
- D) Sıra dışı bir kurgusunun olduğu
- E) Yazarı anlamaya yardımcı olduğu

5. Sanatına onun kadar bağlı az yazar tanıdım. Sanatı dışında bir işle uğraştığını görmedim. Üne ermeye bile özenmedi, tanınmak için yazılarından başka hiçbir şeye başvurmadı.

Bu parçadaki altı çizili sözle sözü edilen yazarla ilgili anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaşamını sürdürmek için farklı iş dallarına yöneldiği
- B) Sadece yazılarıyla adını duyurmaya çalıştığı
- C) Ünlü bir yazar olmak için çok çalıştığı
- D) Geçimini yazı yazarak sağladığı
- E) Bugüne kadar birçok yapıta imza attığı

6. Bu öykücümüzün yapıtlarında öyle yerler var ki anlatılan kişilerle anlatan kişiyi seçemiyorsunuz birbirinden.

Bu parçada geçen “anlatılan kişilerle anlatan kişiyi birbirinden seçememek” sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yazarın öykülerindeki kişilerin toplumu yansıtmaması
- B) Yazarın öykülerinde özgün kişilere yer vermesi
- C) Yazarın öykülerinde hayali kişilere yer vermesi
- D) Yazarın öykülerindeki kişilerin seçkin kimseler olması
- E) Yazarın öykülerindeki kişilerin yazarla iç içe geçmiş olması

7. “Edebiyat bizi aldatmayan bir yalandı.” diyor yazar. Edebiyatın gerçeklik ve kurguyla ilişkisini kendince açıklayan bu cümleyi, öyküyü konuşmaya başlarken andık; önümüzü aydınlattık. Gerçekten iyi kurgulanmış bir öykü, bizde gerçeklik algısı oluşturur.

Bu parçada tırnak içindeki sözle edebiyatın hangi niteliği üzerinde durulmaktadır?

- A) Kurmaca olduğu hâlde gerçek izlenimi uyandırması
- B) Her zaman gerçekleri dile getirmesi
- C) Az sözle çok şey ifade edebilme özelliğine sahip olması
- D) Etkileyici bir anlatımının olması
- E) Güvenilir bir niteliğinin bulunması

8. Gerçek sanatçı ana dili sevgisini içinde çiçeklendirip büyüten, ana dilinin yürek vuruşunu kaleminin ucunda duyan kişidir.

Bu cümledeki altı çizili bölüme göre gerçek sanatçının temel niteliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yapıtlarında duygusal temaları öne çıkarır.
- B) Yapıtlarını ana dilinin etkileyici özelliklerini dikkate alarak oluşturur.
- C) Yapıtlarında ana dilinin inceliklerinden söz eder.
- D) Yapıtlarını sanatsal bir biçimde oluşturur.
- E) Yapıtlarında yalın bir dil kullanmaya özen gösterir.

9. Türk aydını, özellikle seksenli yıllardan sonra öyküye dört elle sarılmıştır. Öyküde nicelikçe bir artışın yanında bir nitelik değişimi ve çok renklilik döneminden geçiyoruz. Öykü şenliğin deyiz!

Bu parçada altı çizili sözlerin yerine sırasıyla, aşağıdakilerden hangileri getirilebilir?

- A) bilinçli - zihniyet
- B) sayısal - kalite
- C) planlı - öz
- D) düzenli - mantık
- E) ölçülü - ruh

10. En güzel antolojiler, herkesin kendi rengi ve kokusuyla birer yaprak, belki çiçek almaya, bahçe oluşturmaya koştuğu dergilerdir. Sevdiğim antolojiler, yapıtlara varan yolda ilk ve son karteriz noktaları olan dergilerdir ve onların adlarını ben hâlâ eğik harflerle yazıyorum.

Bu parçada altı çizili sözle dergilerin hangi yönü belirtilmektedir?

- A) Yazarların yaşam öykülerine yer vermesi
- B) İçinde oluşturulduğu edebiyata ayna tutması
- C) Yazarlara ve şairlere yol göstermesi
- D) Yer verdiği örneklerle edebiyatı renklendirmesi
- E) Farklı yazarların özgün yapıtlarını barındırması

11. Halk şiirinin yayılmasına saz yardım ediyor öteden beri, şiir bir kez sazın sırtına binmeyegörsün, soluğu memleketin öteki ucunda alıyor.

Bu cümlede geçen “şiirin sazın sırtına binmesi” sözüyle halk şiiriyle ilgili olarak anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şiirin geniş kitlelere saz aracılığıyla ulaşması
- B) Saz olmadan hiçbir anlam ifade etmemesi
- C) Memleketin her yerinde çok sevilen bir tür olması
- D) Çok eski bir geleneğinin olması
- E) Sazın sevilmesini sağlaması

12. İyi şiire ulaşabilmek için yıllarca uğraşmak, yazıp yırtmak gerekir gibi gelir bana. Öyle daha işin başında hemen güzel şiirler yazılamaz.

Bu parçada altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Etkili yazmak
- B) Çalakalem yazmak
- C) Yazdıklarını okumak
- D) Az yazmak
- E) Yazdıklarını beğenmemek